

Tämä on rinnakkaistallenne.

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat *saattavat poiketa* alkuperäisestä julkaisusta.

Julkaisun tekijä(t): Paldanius, Mika; Mäkitalo, Outi; Kuure, Marja; Kääriäinen, Pinja

Julkaisun nimi: Laatus laboratorion tutkimusohjekirjalla

Julkaisuvuosi: 2017

Versio: Julkaistu versio

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Paldanius, M., Mäkitalo, O., Kuure, M. & Kääriäinen, P. (2017). Laatus laboratorion tutkimusohjekirjalla. *Bioanalyttikko*, (1), 35-36.

LAATUA LABORATORION TUTKIMUSOHJEKIRJALLA

Viime vuosina laboratorioprosessin preanalyttiseen vaiheeseen on panostettu entistä enemmän, koska sen vaikutus on merkittävä laboratoriotulosten luotettavuuden ja siten myös potilaan hoidon kannalta. Laboratorion tutkimusohjekirjaa kehittämällä voidaan vähentää preanalyttisiä virheitä ja vaikuttaa laboratorioprosessin laatuun sekä potilasturvallisuuteen.

Laboratorion tutkimusohjekirjasta löytyvät tiedot laboratorion tutkimuksista. Se on apuna niin näytteenottajalle, tutkimuksen tilaajalle kuin vastauksen tulkitsijallekin. Laboratorion tutkimusohjekirjaa voidaan hyödyntää myös potilaan ohjauksessa, ja potilas voi itse etsiä tietoa vapaasti internetissä saatavilla olevasta tutkimusohjekirjasta. Tutkimusohjekirjaa tarvitaan niin laboratorion toimintatapojen toteuttamisessa kuin kehittämisessä. Sen avulla myös opastetaan uutta työnteki-

jää tehtäviin ja evästetään potilaat valmistautumaan laboratorio-tutkimuksiin.

Suomessa tutkimusohjekirja on oikeudellisesti osa laboratorion toimintaa ja sen turvallisuutta. Ohjekirjan tulee noudattaa lainsäädännön vaatimuksia. Lääketieteellisten laboratoriodien laatua koskeviin vaatimuksiin kuuluu, että laboratorio asettaa potilaiden ja käyttäjiensä saataville tietoa laboratoriopalveluista, myös laboratoriotutkimuksista.¹ Laboratorion tutkimusohjekirja on osa

laboratorion ja sen asiakkaiden yhteistyötä: se on laboratorion tapaan kertoa tarjoamistaan laboratoriopalveluista. Kuluttajienkin tulisi aina vaatia kunnon ohjeet laboratoriomäärityksiin niin suullisesti kuin kirjallisesti.

Preanalyttisellä eli ennen analyysia tapahtuvalla laboratorioprosessin vaiheella on huomattava vaikutus laboratoriotulosten luotettavuuden ja potilas turvallisuuden kannalta.² Saatavilla olevan ohjeistuksen noudattaminen on tärkeää,² ja laboratorion tutki-

musohjekirjassa ohjeistusta on.

Laboratorion tutkimusohjekirja omalta osaltaan ehkäisee preanalyttisiä virheitä, sillä muun muassa tieto siitä, mihin tutkimusta käytetään, sekä tiedot potilaan valmistautumisesta ja näytteenotossa huomioon otettavista asioista löytyvät sieltä. Preanalyttisten virheiden ehkäisy kuitenkin edellyttää sitä, että tiedot tutkimusohjekirjassa ovat ajantasaisia ja että sitä käytetään. Ohjeiden käyttäjät ovat vaikein ajateltavissa oleva lukijakunta. Tutkimusohjekirjan kehittämisessä on tärkeää pitää mielessä kärsimättömänkin lukijan mielenkiinto ja asioiden esittäminen kirikkaasti. Ohjekirjan tulee kertoa kaikki tarvittava, jotta käyttäjä voi edetä täsmällisesti vaiheesta toiseen. Lukijan on löydettävä helposti ja nopeasti juuri oikean asiakohdan äärelle. Laboratorion tutkimusohjekirjasta saatava palaute on välttämätöntä erilaisten heikkouksien paljastamiseksi.³

Aina on varaa parantaa

Preanalyttisten virheiden tehokkaammaksi ehkäisemiseksi ja laboratoriotyön laadun parantamiseksi voidaan tehdä kehitystyötä laboratorion tutkimusohjekirjan parissa. Aikaisemmissa tutkimuksissa³ on todettu liian vähäisen tutkimusohjekirjan käytön syinä olevan mahdollisesti se, että tutkimusohjekirjan käyttö on hankalaa tai että käyttäjät eivät tunne sen sisältöä tarpeeksi hyvin. Myös näihin asioihin voidaan vaikuttaa tutkimusohjekirjaa kehittämällä.

Laboratorion tutkimusohjekirjaa voidaan kehittää esimerkiksi sen sisältöä lisäämällä ja muokkaamalla, hakutoimintoja parantamalla sekä tekemällä muutoksia nykyisiin ylläpito- ja päivityskäytäntöihin. Kehittämisessä tulee ottaa huomioon tutkimusohjekirjan erilaiset käyttäjät: labora-

toriohenkilöstö, lääkärit, sairaanhoitajat, muut terveydenhuollon ammattilaiset sekä potilaat.⁴ Tutkimusohjekirjaa on kehitettävä siten, että se ottaa huomioon lukijan erilaiset luku- ja käyttötavat. Lukijat voivat käyttää ohjetta eri tavoin, kuin on suunniteltu. Aina lukijan pitäisi kuitenkin nopeasti löytää hakemansa. Lukijalähtöinen tutkimuskirja ei keskity ainoastaan toiminnallisiin ohjeisiin, vaan on kieleltään lukijalähtöinen ja motivoiva. Tutkimusohjekirjan kuvituksella autetaan sellaisia lukijoita, jotka osaavat puutteellisesti ohjeen kieltä. Käyttäjien osallistuminen laboratorion tutkimusohjekirjan kehittämiseen ei ole pelkästään suotavaa vaan välttämättömyys, jos tutkimusohjekirjasta halutaan käyttäjiä palveleva kokonaisuus.

Tehdään tutkimusohjekirja tunnetuksi

Paraskaan ohjekirja ei kuitenkaan hyödytä, jos sen olemassaolosta ei ole tietoinen tai jos sitä ei voi saada käsiinsä silloin, kun apua tarvitsee. Näin olisi kaikille ammattilaisille, ja miksei myös valvutuneille potilaillekin, aihetta levittää tietoa tutkimusohjekirjasta ja sen käyttömahdollisuuksista. Usein on hyväksi ilmoittaa lukijalle lyhyesti ja suorasanaisesti, miksi ohjeessa on maininta kulloistakin seikasta ja miksi ohjeen lukeminen on tärkeää. Sitä paitsi rutinoituneilla työntekijöillä on houkutus ryhtyä heti toimeen luottaen omiin tietoihinsa ja osaamiseensa ja jättää ohjeet tarkistamatta. On suuri vaara yliarvioida lukijan taidot ohjetta kirjoitettaessa. Tavallinen kehittäjien virhe on kuitenkin jättää mainitsematta sellaista keskeistä tietoa, jonka he ovat luulleet selviöksi, mutta jossa joillakin työntekijöillä lopulta on epävarmuutta.

Hyvässä tutkimusohjekirjassa vahva käytännön asiantuntemus yhdistyy täsmälliseen kieleen. Asi-

allinen ja selkeä tutkimusohjekirja on olennainen osa laboratorion yrityskuvaa, ja parhaimmillaan se edistää laboratorion suosiota. Vastuussa olevan organisaation asenteissa ja laatuajattelussa on korjattavaa esimerkiksi silloin, jos uudistettaessa tyydytään vieras-kielisten alkuperäisohjeiden raakakäännöksiin, joita pahimmassa tapauksessa ei ole tarkistettu. Laboratorion tutkimusohjekirja on hyvä tuoda esiin eri terveydenhuollon ammattilaisille jo koulutusvaiheessa. Myöhemmin työelämään ja uuteen työpaikkaan siirryttäessä voidaan sitten vielä muistutella tutkimusohjekirjan olemassaolosta.⁴

Lähteet

1. SFS-EN ISO 15189. 2013. Medical laboratories. Requirements for quality and competence (ISO 15189:2012, Corrected version 2014-08-15). Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto.
2. Mäkitalo, O. & Liikanen, E. 2013. Improving Quality at the Preanalytical Phase of Blood Sampling: Literature Review. International Journal of Biomedical Laboratory Science (IJBLS) 1.2. (1), 7–16. Viitattu 10.12.2016, <http://www.ijblls.org/upfile/Issues/2013510104210.pdf>.
3. Oja, P. 2010. Significance of customer feedback: an analysis of customer feedback data in a university hospital laboratory. Väitöskirja. Viitattu 10.12.2016, <http://herkules oulu.fi/isbn9789514262739/isbn9789514262739.pdf>.
4. Potilaan ohjaus laboratorionäytteenottoon. 2015. Hoitosuositus (online). Hoitotyön tutkimussäätiön asettama työryhmä. Helsinki: Hoitotyön tutkimussäätiö. Viitattu 10.12.2016, www.hotus.fi.